

Dagens frågor

Sköna själar

Statens försök med Riksställningar är en verksamhet som i allmänhet rönt en positiv uppmärksamhet. Den startade 1965 med landsantikvarie Gunnar Westin som chef. Syftet är främst att "bedriva vandringsutställningsverksamhet med konst samt kultur- och naturhistoriska föremål" för att, som det heter, "bredda kulturmiljön och förbättra den kulturförmedlande verksamheten".

Den kanske största framgången hittills har Riksställningar upplevt med "Multi-konst", ett distributionsexperiment med serietillverkad konst, som säkert betytt mycket för i synnerhet de många små orter landet runt, där utställningsverksamhet tidigare knappast förekommit. Besöksiffran uppgick till omkring 350.000, vilket ger belägg för ett stort intresse från allmänhetens sida. Åtskilliga andra utställningar har också haft stora framgångar.

Måhända har de ansvariga för Riksställningar slappnat i vaksamhet och omdöme i takt med framgångarna. Eller också är de helt oskuldsfulla i politiska sammanhang. Att de många förtjänstfulla medarbetarna helt plötsligt skulle ha drabbats av en allmän vänsterhysteri, är en slutsats som ligger förolämpningen alltför nära. Vilken förklaringen än är, kvarstår dock för Riksställningars vidkommande, att verksamheten på sistone blivit föremål för en i hög grad negativ uppmärksamhet. Man har nämligen haft det dåliga omdömet att direkt ställa sina resurser till den extrema vänsterns förfogande. Detta sker dels i en s k satellitutställning, "Den rike mannens bord", med den inte alldeles okände hr Göran Palm som en av de båda upphovsmännen. Än värre är emellertid den nu allmänt bekanta större utställningen "Sköna stund".

Den textkatalog, som åtföljer "Sköna stund" är tvivelsutan en vänsterextremistisk propagandabroschyr, som ställer det

mesta av vad vi hittills skådat i den vägen i skuggan. Det förvånar knappast, att katalogen har Aftonbladet som mönster både innehållsmässigt och layoutmässigt. I vad som uppenbarligen skall uppfattas som en "ledare" anges tonen, och fortsättningen är början lik.

Vi får veta allt om den tredje världens elände i enlighet med Georg Borgströms omdiskuterade version, som knappast visat sig stämma med verkligheten. På den negativa sidan ställs helt följdriktigt näringslivet, enkannerligen det svenska, och USA. Man blir "skrämd" av näringslivets agerande i den tredje världen, heter det: "avskeandanden av fackföreningsledare, svältlöner till arbetarna, intimt samarbete med rasistiska, diktatoriska regimer hör till ordningen..." Lamco ägnas särskild uppmärksamhet och kritiserar lika infantilt som på sin tid i Roland Hjeltes beryktade TV-program. Självfallet nämns inget om de många genmälen, som senare helt vederlagt lögnpropagandan mot företaget. Cabora Bassa och Asea får naturligtvis också sin beskärda del av fördömsel. USA ägnas några giftdrypande sidor, medan i stället vietcong-FNL och Nordvietnam ägnas en devot hyllning. De s k befrielseörelserna utgör det största "hoppet" i den tredje världen och en rad företeelser, som nu blivit något av fetischer i vänsterreligionen, får sin del av lovsången: Kommunist-Kina, den "kollektiva kulturen", Kuba, Frelimo — rebellörelsen i Mocambique samt — mera ovanligt — kommunismen i den indiska delstaten Kerala.

Om "kapitalismen" och särskilt det svenska näringslivet utgör roten till allt ont, befinner det sig dock i ett gott sällskap — med LO! Den svenska fackföreningsrörelsens främsta uppgift anges nämligen vara "att hålla arbetarnas krav nere" och "att stödja storföretagens utsugning av svenska arbetare och folket i länder med

reaktionära regimer. Överhuvudtaget är, säger man, svenskarna tydligen inte mycket att hoppas på. Vi är allesammans kapitalister. Det är bara en grupp i det svenska folkhemmet, som inger förhoppningar inför framtiden, nämligen "den del av vårt folk, framför allt ungdomen, som ställer sig bakom FNL:s kamp mot USA och som slås ned av vår politiska (sic!) polis..."

Än mera belägg för författarnas apolitiska syn, för hur fjärran de står från den svenska demokratin, får vi i en passus, som över en kam utdömer samtliga svenska politiker: "Sverige hjälper säger politikerna. Det är ett djävulskt hån mot alla de svältande människorna i världen."

Propagandan är som synes av grövsta kaliber och saknar varje finess. Den är som beställd från Peiping, och inte ens hr Hermansson torde kunna räkna på några sympatier bland textskrivarna. Vilka är det som står bakom aktionen? Det finns vid sidan av en nordvietnamesisk kommunist endast två namngivna skribenter; inte oväntat är de Göran Palm och signaturen dr Gormander, bägge väl etablerade till vänster om vänstern. Ansvarig för spektaklet är konstnären Ulf Lauthers. I övrigt uppräknas ett antal mindre storheter, hemmahörande inom mao-vänstern, bl a en spanjor, som tidigare utmärkt sig vid vänsterextremisternas angrepp på institutionen för statskunskap vid Stockholms universitet i våras samt vid den sk kårhusockupationen.

Det förvånar inte att LO känt indignation över angreppet på den svenska fackföreningsrörelsen, inte heller att näringslivet förhållit sig passivt. På den sidan tycks man av någon oförklarlig anledning ha vant sig vid att vara vänsterextremisternas speciella slaggpåse. Det skulle inte skada med en organiserad upplysningskampanj för det svenska näringslivets och landets legitima intressen.

Från myndigheternas sida tycks man an-

se, att det mesta är i sin ordning. Hr Löwbeer i skolöverstyrelsen nöjer sig med att varna för ensidigheten och uppmanar de enskilda lärarna att lägga begreppen till rätta för de skolklasser, som besöker utställningen. Någon hjälp till dem med material etc ställs dock inte i utsikt. Och allt vad utbildningsminister Palme hade att förmäla på en fråga av hr Nordstrandh (m) i riksdagen var, att det inte ens mot så extrema grupper som den aktuella kunde bli fråga om någon censur.

Ingen har dock begärt censur. Det står självfallet var och en fritt att inom lagens gränser få förkunna sin mening. Men onekligen är det litet väl mycket begärt, att grov antidemokratisk och kommunistkinesisk propaganda skall få finansieras över statsbudgeten. På Riksutställningar borde det kravet kunna ställas, att klavertrampet inte upprepas — kanske är en omorganisation av ansvarsfördelningen inom företaget på sin plats — och likaså att man snarast drar in utställningen. Skulle detta inte ske, vilar ansvaret på de städer och kommuner, som står i tur att ta emot utställningen; den skall enligt planerna fortgå till 1970. Man vill hoppas, att de skall följa Lunds föredöme och säga, att sådan propaganda vill de inte ha något att göra med. Så skulle ändå hut gå hem till slut!

Regeringen och Hanoi

Regeringens beslut att erkänna Nordvietnam och att upprätta en ambassad i Hanoi framstår som så mycket mera egendomligt, som Sverige därmed är det enda land i Västvärlden som vidtagit en sådan åtgärd. På nytt har blivit demonstrerat, hur starkt regeringen Erlander låtit svensk utrikespolitik påverkas av och rent av bindas vid de kommunistiska öststaternas. Om svensk neutralitet kan numera svårligen talas med övertygelse. Regeringens agerande i höstas

under den tjeckoslovakiska krisen, tidigare också rörande Sydvietnam och nu i fallet Nordvietnam tyder på något helt annat.

Utrikesminister Nilssons förklaringar föreföll, för att använda ett parlamentariskt tillåtet uttryck, icke helt trovärdiga. Att erkännandet skulle ha gjorts i fredens intresse är minst sagt att felbedöma verkningarna. Den ena av de förhandlande parterna i Paris ansåg sin position där ha blivit stärkt genom åtgärden, medan den andra ogillade den. Ett så utpräglat partitagande kan omöjligt bidra till en medling, och detta vet naturligtvis utrikesministern mycket väl. Hr Nilsson sade sig vidare tro att USA ej skulle reagera negativt, medan han i själva verket måste ha varit säker på att reaktionen skulle bli just sådan den blev. Att det nu skulle bli lättare att vidtaga humanitära hjälpåtgärder i Nordvietnam är slutligen helt orimligt. Hjälpn förbereds internordiskt, och de övriga nordiska regeringarna var icke ens underrättade om det svenska ensidiga ställningstagandet.

Att beslutet fattades så brådstörtat, att utrikesnämnden ej fått veta om det i förväg, är endast ett uttryck för nonchalans och för ovilja till samförstånd med de övriga demokratiska partierna. Samförståndet etablerades i denna fråga endast med kommunisterna.

I detta att handlingen skedde så brådstörtat ligger emellertid förklaringen till den. Det har meddelats, att beslutet fattades efter ingående överläggningar mellan stats- och utrikesministrarna samt statsrådet Palme. Man hade som bekant i valrörelsen och tidigare gjort åtskilliga eftergifter åt vänstern inom sitt eget socialdemokratiska ungdomsförbund. Man kunde vänta krav från detta håll på något spektakulärt steg, som skulle framhäva vår radikalism. Ett erkännande av Hanoi, med alla olägenheter som detta för med sig gent-

emot utlandet, beräknades tillfälligt kunna tillfredsställa kritikerna. Hr Palme själv var dessutom som bekant engagerad i den nordvietnamesiska frågan. Men om erkännandet skulle ske, måste det komma omedelbart. Hr Nilsson vågade icke så till den grad utmana den nya regeringen i USA, att han gjorde en dylik demonstration omedelbart efter president Nixons tillträde. Där emot bedömde man att president Johnson kunde tåla en örfil till.

Framtiden får visa om beräkningen varit riktig. Ty utrikespolitik brukar i västerländska stater föras i samförstånd mellan olika partier och i varje fall i hela landets intresse. Hos oss har detta ej skett. Det var snävare intressen än Sveriges som av allt att döma tyngde mest under regeringsmedlemmarnas överläggningar.

Peking och Paris

Fredsförhandlingarna i Paris har gått sin mycket stilla gång. I några månader har den enda punkten på föredragningslistan varit om de numera fyra delegationerna skall sitta ned vid ett avlångt bord mitt emot varandra eller vid ett kvadratisk. Ett kompromissförslag, att man skulle arrangera ett runt bord, avvisades länge.

Hur meningslöst detta än kan förefalla, var det i själva verket endast ett uttryck för att förhandlingarna väntade på att den viktigaste partnern skulle bli förhandlingsduglig. President Johnson drog sig tillbaka i januari och hans chefsförhandlare med honom. Om de mot all förmodan i sista minuten hade nått ett resultat, skulle den nye presidenten ha accepterat detta? Frågan är inte endast akademisk. I det läge, i vilket USA befunnit sig mellan två presidenter av olika partitillhörighet, har inga avgörande beslut kunnat fattas. Ryssarna i Kreml har förstått detta. President Johnson gjorde i december ett försök att få en in-

bjudan till ett toppmöte. Han möttes av ointresserade avböjanden.

Också kineserna har varit väl medvetna om att kontinuiteten saknats i amerikansk utrikespolitik under USA:s presidentinterregnum. De har gjort sig beredda att undersöka vad som skall komma. Alltså har de föreslagit, att de sedan en tid tillbaka avbrutna samtalen i Warszawa mellan deras och USA:s ambassadörer skall återupptagas. Denna begäran framställdes i början av december 1968 men avsåg februari 1969. Då är den nye presidenten installerad, och enligt uppgift avser han att sköta sin utrikespolitik själv.

Mr Nixon har som alla amerikanska politiker, som ställt upp i ett val, varit tvungen att vara starkt kritisk mot tanken på en avspänning i förhållandet till Kina. Men han har också förklarat, att man bör hålla alla fönster öppna, med mera sådant. Kineserna vill tydligen undersöka vad detta kan innebära.

Och Kina har märkligt nog i ett avseende ett utmärkt förhandlingsläge. Det är väl känt, att kineserna varit synnerligen kritiska mot Nordvietnams Ho Chi Minh därför att denne, på rysk inrådan och med Sovjetunionens stöd, gett sig in på att förhandla i Paris. På sistone har dock Peking antytt att man där kan ändra sig. Kineserna vill tala med USA, har de sagt, om koexistensens villkor. Men detta kan inte bara röra samlevnaden mellan kineser och amerikaner. Vietnam ligger närmare, och där har båda makterna intressen. Om Kina nu skulle övergå till att stödja och påskynda fredsförhandlingarna, skulle kineserna göra sig högst förtjänta i Washingtons ögon. De skulle ha bidragit till att få slut på ett impopulärt krig. Och kineserna själva måste finna det fördelaktigt att få delta i en överenskommelse, vilken till sist genomförs vare sig de vill det eller inte.

Men om Peking på så sätt skulle ge nå-

got, har man också rätt att begära något. Önskelistan är stor. Frågan om representationen i FN kommer upp varje år och måste till sist lösas. Formosas pretentioner på att vara det enda rätta Kina är oförändrade och tills vidare stödda av USA. I den frågan kan en jämkning komma att ske. Andra exempel finns. Och till en början kan man alltid taga upp vissa kulturella förbindelser, eller finns det ett handelsavtal att främja, vilket vore av allra största intresse för det amerikanska affärlivet.

I väntan på allt detta har man i Paris förhandlat i månader om hur förhandlingsbordet skulle se ut.

Realistisk nordism?

Utanför Nordens gränser ter det sig ofta naturligt att betrakta de nordiska länderna — "Scandinavia" — som en enhet. Det kan inte heller förnekas, att det praktiska samarbetet noterat många och stora framgångar. Lagstiftningen är så harmonierad, att det inte utan skäl har hävdats, att skillnaderna mellan de nordiska länderna i många avseenden är mindre än exempelvis mellan delstaterna i USA.

Samtidigt har emellertid nordismens förespråkare också fått notera många bittra besvikelser. Tanken på ett skandinaviskt försvarsförbund efter andra världskriget visade sig omöjlig att genomföra. Danmark och Norge ansåg sig inte inom ramen för en nordisk försvarspakt kunna få de garantier, som NATO kunde erbjuda. I försvarspolitiskt hänseende kom de båda västrespektive östnordiska blocken att vandra skilda vägar. Inte heller visade det sig möjligt att på 1950-talet förverkliga planerna på en nordisk tullunion. De nordiska länderna var oförmögna till den generositet och det tänkande i större perspektiv, som utgjorde förutsättningar för ett sådant samgående. Först inom EFTA blev det möjligt

att på allvar utveckla den ekonomiska gemenskapen.

Behövs överhuvudtaget en fast institutionaliserad nordisk gemenskap? Blir inte en sådan under alla omständigheter för liten? Är det inte tillräckligt att så sakteligen fortsätta på den inslagna vägen, att inom Nordiska rådets ram successivt genomföra en ram praktiska samarbetsformer?

Känslan av gemenskap bland de nordiska folken är utan tvivel stark. För många ter det sig paradoxalt, att Norden i vad som kallats internationalismens tidsålder är splittrat på fler separata statsbildningar än någonsin tidigare. Och ändå är kanske detta en förutsättning just för ett vidare samgående. Endast genom ett erkännande av de olika folkens särart kan det bli möjligt att foga samman de olika delarna i en större helhet. Praktiska skäl talar också för att institutionalisera gemenskapen. Var för sig och särskilt i internationella förhandlingar betyder de nordiska länderna inte särskilt mycket. Tillsammans åter utgör de en enhet av 22 miljoner människor, som ifråga om civilisatorisk utveckling har rätt att känna stolthet över vad som åstadkommit och som dessutom utgör en marknad med en betydande köpkraft.

Det gemensamma och lyckosamma agerandet senast i GATT torde vara den direkta orsaken till de nyupptagna förhandlingarna om möjligheterna att skapa en nordisk ekonomisk gemenskap. De svårigheter som nu föreligger skall inte underskattas. De är av såväl ekonomisk som psykologisk och politisk art. Liksom inom EEC är jordbruket en av de svåraste stötestenarna. Inte minst från svensk sida måste uppenbarligen en realistisk generositet visas gentemot de danska intressena. Psykologiskt krävs helt naturligt stora medgivanden från Sverige, den största och rikaste samarbetspartnern. Politiskt gäller det att övervinna misstänksamheten från vissa danska och norska kret-

sar, som med oro sett den svenska regeringens allt mera utpräglade antivästliga politik, senast uttryckt i det omdömeslösa och sakligt omotiverade erkännandet av Nordvietnam. Det vilar ett tungt ansvar på de borgerliga partierna i Sverige att övertyga våra norska och danska vänner om att den nuvarande svenska kursen ingalunda är utstakad för all framtid.

Det är också uppenbart, att ett förverkligande av en nordisk gemenskap inte får utesluta ett fortsatt energiskt arbete på att vinna insteg i EEC, den större europeiska samhörigheten. Tvärtom borde ett förenat Norden ha större förutsättningar att lyckas än varje land för sig.

Förhoppningar har från olika håll knutits till hr Erlanders person, att han skall vara den som tar ledningen i arbetet på att driva fram en ekonomisk enhet i Norden. Man vill gärna hoppas, att hr Erlander går i land med uppgiften. Han skulle då kröna sin politiska bana med att göra sig förtjänt av epitetet statsman.

Inga nya djärva mål

Årets statsverksproposition är ingen milstolpe i vare sig politiskt eller ekonomiskt-politiskt avseende. Nyheterna inskränker sig till ett visst stöd till miljövärdande investeringar, ett stöd som fö inte är stort nog för att motsvara denna frågas betydelse. I övrigt inskränker sig budgeten till att inkassera de inkomsthöjningar som ekonomisk tillväxt och viss inflation ger samt att spendera dessa i form av anslagshöjningar fördelade på sedvanligt sätt. Några socialdemokratiska månfärder i jakt efter nya djärva mål har valsegern inte givit upphov till denna budget.

De ekonomiska resonemangen svävar mellan viss tillförsikt inför den inhemska konjunkturuppgången och viss oro inför utvecklingen på de internationella valuta-

marknaderna. Dragen åt olika håll har finansministern valt att iakttaga en avvaktande hållning. Vissa tongångar antyder att han även om motvilligt tvingats erkänna ett antal av de resonemang oppositionen fört fram. En större hänsyn visas t ex de vikande branschernas speciella problem. Sambandet mellan lönsamhet och investeringar i näringslivet uppmärksammas. Betydelsen av att åstadkomma jämvikt i bytesbalansen understryks.

Investeringsutvecklingen har varit otillfredsställande inom näringslivet och någon kraftigare återhämtning väntar sig inte finansministern. Detta skapar vissa sysselsättningsproblem och minskar även förutsättningarna för en fortsatt ekonomisk tillväxt. För vårt internationella konkurrensläge som så mycket av vårt välstånd beror på är den svaga investeringsutvecklingen också bekymmersam. Under 1968 har det inträffat en markerad försämring av vår bytesbalans och även om finansministern ofta i texten säger att man måste åstadkomma en förbättring räknar han likväl med att slutresultatet blir en ytterligare försvagning. Eftersom de finanspolitiska vapnen vid nuvarande mycket höga skatetryck är svåra att använda för att skapa jämvikt i vår bytesbalans kan allvarliga ekonomisk-politiska problem uppkomma den vägen. Någon diskussion av dessa frågor ger sig dock finansministern inte in på.

Vad som också saknas i finansplanen är resonemang om skatteväsendets framtida utformning. Visserligen finns det olika kommittéer som arbetar på delproblem inom skatteväsendet men tiden är mogen för ett samlat grepp i en översyn av beskattningen. Inte minst i deklarationstider understryks behovet av förenklingar och förbättringar på det skattetekniska området.

Innehållet i budgeten skapar ett stort gap mellan valkampens ord och budgetdagens

handling. Orden "solidaritet" och "jämlighet" och "aktiv näringspolitik" förekommer ofta men tjänar som sammanhållande begrepp för sedvanliga åtaganden om vilka större dispyt inte kommer att äga rum. Bland "aktiv näringspolitik" må endast nämnas att Investeringsbanken nu skall få ytterligare 300 mkr i eget kapital efter att hittills i sin verksamhet ha utbetalat summa 30 mkr till olika låntagare. En viss del av dessa 30 mkr torde föredan ha gått förlorade. Detta är kanske orsaken till att industriministern vill att banken skall ha ett högt eget kapital för att skapa ett "ränteöverskott, vars storlek är av betydelse för omfattningen av de risker banken kan ta i sin utlåning". Enligt uppgift har banken på ett sätt som inte vunnit de penningvårdande myndigheternas gillande försökt att öka sitt rörelseöverskott genom en något inkonventionell utlåning på den korta marknaden.

Julen i Järfälla

Julen har gått förbi, denna gång grå och dimmig över mest hela Sverige. Det är som om naturen själv velat påminna om anti-julpropagandan. Så djupt har denna alltså tagit. Vi har gett våra barn skidor till julklapp med en undermedveten känsla av att de borde ha getts till barn i Ekvatorialafrika. Vi har sökt inse att det är orätt att äta skinka med brunkål, medan det är tillåtligt att äta ärter och fläsk. Och dimman svepte in oss då vi smög till julottan för att inte sjunga, men önska att vi vågat sjunga Var hälsad sköna morgonstund.

De sk progressiva krafterna på gatorna har med andra ord gjort vad de kunnat för att ändra julen, och de har fått stöd — vem kunde vänta annat? — från andra progressiva krafter i TV. En antijuldemonstration, som drog omkring i Stockholms centrum för att hindra folk att köpa vad

de ville ha, omhändertogs omsorgsfullt och dess budskap bars fram till landets alla hörn. Demonstranterna sjöng nämligen i kör: Tomten heter Wallenberg. Enfaldigt som uppträdandet var i och för sig, gav det egentligen endast ett problem att reflektera över: i vilka proportioner måste enfalden förenas med illvilja, för att någon vänstervriden redaktör i TV skall utnyttja sin maktställning för att i sin mån förpesta luften?

Egenskaperna enfald och illvilja kan också sammanstråla på annat sätt och åstadkomma märkliga resultat. Den ej okände dr Gormander, som blev för mycket tomt för Aftonbladet, representerar på intet sätt enfalden. Däremot hyser han inte något övermått av välvilja mot det svenska samhället, snarast tvärtom. Sin inställning har han börjat demonstrera i teaterföreställningar, varav en tjänstvilligt framförts av Dramatiska teatern, vars chef är socialdemokratisk kulturarbetare. Men doktorn är även mannen bakom den sk Aktionens för socialistiskt teaterarbete. Man bör observera ordet socialistiskt. Det är ej detsamma som socialdemokratiskt. Däremot torde det täckas rätt väl av ordet kineskommunistiskt, men sådana sammanställningar söker man numera blygt att undvika.

Aktionsgruppen instuderade ett julspel, som någon modig tjänsteman i Stockholms stad lyckades få hejdat när det med stöd av skattemedel skulle framföras på Stockholmsterrassen. Inte så i Järfälla. Kommunen hade skjutit till medel, och julspelet uppfördes inför högstadiet i Nibble skola.

I detta julspel förekommer enligt referaten bl a Jesus som försäljningssymbol, de

tre vise männen som representanter för tre svenska firmor som försöker sälja onödiga varor, dr Gormanders texter sjungs till ps 55, och sexualiteten är naturligtvis inte bortglömd. Smaklösheten är med andra ord fullständig. Den försvarades ivrigt av skolans studierektor Lars-Åke Karlsson.

"Objektivitet i undervisningen är inte bara att hålla sig till mitten", sade denne pedagog i en intervju. "Jag tycker inte om censurtänkande och vill inte undanhålla eleverna något." Detta är faktiskt att göra en princip av principlösheten. Med samma motivering som han använder för att inom skolan tillåta smaklöshet och hädelse kunde hr Karlsson säga att han inte vill undanhålla eleverna hasch. Han vill ju inte censurera dem, dvs påverka dem, långt mindre förbjuda något. Fysiskt gift eller moraliskt gift, skulle huvudsaken verkligen vara att inte tala om för eleverna att det är giftigt?

För att fullständiga bilden av inte bara det pedagogiska utan även av intelligensläget inom Nibble skola av Järfälla kommun bör man anföra hur rektorsassistent Per Settergren motiverade sitt varma försvar för julspelet. "De ungdomliga teatergrupperna är de enda som spelar för rimliga priser och någon direkt högerinriktad teater förekommer ju inte bland dem", sade han.

Föräldraföreningen har kanske redan hunnit ställa frågor till ledningen i skolan. Kanske även kommunen har visat sig intresserad av att veta hur dess pengar används. För den som inte bor i Järfälla är det bara att konstatera hur långt vänsteragitationen gått: det finns numera folk som helt enkelt inte vågar att använda ordet nej.

